

O scrisoare pentru prietenii care citesc, au citit sau vor citi

EVREII DIN TIMISOARA IN PERSPECTIVA ISTORICA

de Tiberiu Schatteles

Editura "HASEFER" Bucuresti, 2013

continand unele explicatii ale autorului.

Habent sua fata libelli, si nu numai pentru cititor dar mai ales pentru autor. Cartea in cauza a fost scrisa in engleza, mai ales pentru a face lectura posibila nu numai timisorenilor din vasta lor diaspora de pe glob, ci si pentru copiii, nepotii, noii prieteni etc. din aceeasi diaspora.

Candva, pe la mijlocul primului deceniu al noului mileniu, manuscrisul a fost depus la Hasefer, revazut de redactor[i?] si aprobat pentru o publicare in doua limbi: originalul englez si traducerea romaneasca. Dar apoi a intervenit ceva ce se cheama "criza financiara" si editura a decis sa publice, deocamdata, numai traducerea romaneasca si sa amane publicarea originalului englez. Astfel traducatorul ales de editura n-a fost lovit de criza financiara. Si a inceput colaborarea cu traducatorul. Un exercitiu foarte amuzant! Pentru ca engleza traducatorului a fost foarte originala, iar romaneasca lui putea face cinste, oricand, unei publicatii ca Scanteia Tineretului. Astfel, de exemplu, am gasit ca traducatorul a "tradus" expresia *well* (=put, fantana) cu ..."roata". Posibil ca in dictionarul lui, *weal* a fost victima unui *missprint*. Dar pe langa multe cazuri amuzante similare, (am o lista lunga!), traducatorul mi-a mai dat si lectii de ... ebraica. Astfel numele de *Yerushalmi* ale unei distinse personalitati mentionate in carte, a fost "corectat" ca *Yerushalaim*. Mi-a tebut un pic de efort de a-l convinge ca *Yerushalaim* este numele unui oras si ca sunt persoane care se numesc *Yerushalmi*, cum ar fi, putin liber tradus, Ierusalimescu sau Ierusalimeanu. Dar am mai avut si alte istorii cu acest traducator, care s-a vrut si ... cenzor. Astfel in capitolul 3, unde este vorba de distinsul sefard Meir Amigo, el pur si simplu a introdus - fara sa ma consulte! - un articol plin de erori dintr-o editie ancestrala, 1950, a *Jewish Encyclopedia*. Din fericire aceasta grava eroare a fost de mult eliminata din toate editiile urmatoare ale enciclopediei. Nu vreau sa intru in toate detaliile, dar colaborarea cu acest traducator a fost foarte dificila. Totusi am avut noroc: domnul Alin Croitoru pe care Hasefer l-a insarcinat cu editarea cartii, si-a dat seama de toate erorile. Am avut o colaborare foarte buna.

Dar atunci s-a intamplat inca ceva neasteptat: schimbare de conducere la Hasefer. Nu cunosc motivul, si nici nu ma intereseaza, dar directorul a plecat (demis? demisionat? ...?) si odata cu el si domnul Croitoru. Si cand in 2011 munca a reinceput cu noua conducere, a reiesit ca o mare parte a textului original a disparut de pe calculatorul editurii, la fel ca si caietele continand, capitol cu capitol, textul original englez trimis de mine editurii. O multime de lucruri trebuiau sa fie refacute. Dar a mers, si de data aceasta am fost si mai norocos. Noul editor, doamna Ileana Buculei, s-a dovedit foarte eficienta si o foarte buna colaboratoare. Doamna Buculei a salvat textul romanesc. Nu era usor, si daca s-au mai strecurat unele greseli in varianta finala, scuze sunt usor

de gasit. Astfel daca mentionarea unei celebre echipe de fotbal apare ca Rispensia in capitolul introductiv, asta nu e din cauza ca as fi vrut sa ma razbun ca fost *suporter* al echipei Chinezul, chiar si dupa ce a devenit Chinezul-ILSA. E mai neplacuta o eroare a tehnoredactarii: harta discutata in capitolul 1, lipseste din volum. Dar daca doriti pot sa va trimit una prin *mail*.

Totusi asemenea erori nu au impiedicat aparitia traducerii romanesti care are de indeplinit o functie importanta: salvarea trecutului. Ca daca n-o facem noi, cine are sa o mai faca? Pentru-ca *web*-ul misuna de ... ma abtin de la (unele) adjective. Dar as vrea sa mentionez un exercitiu care de ani e zile sta pe *web* cu toate ca cei care l-au publicat au fost avertizati de repetate ori. Este pe *site*-ul B'nei Brit unde puteti gasi ceva cu titlul: "*Incursion in the life and history of the Jew community in Timisoara*". Daca aveti probleme cu terminologia adresati-va d-lui Webster care va spune ca: "*Incursion: an entering into a territory with hostile intension; sudden invasion; a predatory or harassing inroad ...*". Confirmarea o aveti si de la Oxford: "*Incursion: a hostile invasion; sudden attack; raid*". Si daca aveti indoieli in privinta definitiei corecte din dictionare, cititi capitolul despre "*important personalities*" unde veti afla ca "*the bank directed by Sigismund SzaRa created industrial complexes with over 1000 jobs*". Cred ca acesta este a *predatory and harassing inroad* in biografia d-lui Sigismund SzaNa Zsigmond. Dar este aceasta oare doar o gresala de tipar? O greseala de tipar nu se prea repeta, dar acest *incursion* mai apare si pe un text romanesc de pe *web* cu titlul "Minoritati etnice in spatiul romanesc: Evreii. Marturii de cultura ... etc." Si ce scrie acolo? Iata: "In domeniul bancar s-a evidentiat Sigismund SzaRa care a creat obiective industriale cu peste 1000 locuri de munca ...".

Dar mai sunt si alte personalitati mentionate. Astfel citim urmatoarele in *Incursions*: "*The factory for Drugs and Chemical Products occupied a special place in the industrial development of the city and was lead by Geo Brayer, who became contractor to the Royal Court*". Ati auzit vreodata de unul Geo(!) Brayer la Timisoara? Dar in articolul mentionat mai sus despre "Minoritati etnice" citim despre "Fabrica de medicamente si articole chimice" condusa de Geo **Brayerer**. E evident ca au corectat numele. Dar apoi, ati auzit vreodata de unul Brayerer? Eu n-am auzit decat de unul **Krayer**, o respectata firma germana de chimicale care, candva in anii '30, a fuzionat cu o firma din Germania purtand acronimul GEA. De atunci firma s-a chemat GEA-Krayer de la care ati fi putut cumpara chiar si un *GEA-aspirin*. Doar nu vreti sa-mi spuneti ca jidanul l-a expropriat pe neamt!

Ma intreb cine sunt mazgalicii de pe *web*. N-am reusit sa aflu. Si nu mai vreau sa continui si cu altele, dintre care - doar o mentiune! - este cea despre Dr. Marmorek (Capitolul 7 in cartea mea) care a fost proclamat medic militar francez. Cititi adevarul frumos despre el in capitolul mentionat din cartea mea.

Cititi. Si cititi cu atentie! Pentru ca avem memorii demne de atentie. Lectura placuta.